

Гротескні форми II частини роману Джонатана Свіфта «Мандри Гуллівера»

Emerging Forms of the Part II of Jonathan Swift's Novel "Gulliver's Travels"

Світлана Тіхоненко¹
Svitlana Tikhonenko

¹ *Poltava National V. G. Korolenko Pedagogical University*
2 Ostrogradski Street, Poltava, 36000, Ukraine

DOI: 10.22178/pos.28-2

LCC Subject Category:
PE501-(693)

Received 13.10.2017
Accepted 08.11.2017
Published online 13.11.2017

Corresponding Author:
123svetlana2014@gmail.com

© 2017 The Author. This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 License

Анотація. Статтю присвячено дослідженню гротескних форм у романі Джонатана Свіфта «Мандри Гуллівера» з опертям на текст II частини роману «Подорож до Бробдінгнгу». На підставі дібраного фактичного матеріалу простежено вияви гротеску в смисловому полі тексту твору. Гротескний світ роману є авторською моделлю людства, у якій Дж. Свіфт подає свій погляд не тільки на державний устрій сучасної йому Англії, а й на природу людини взагалі, розкриває особливості психології людського ества, особливості соціалізації людини. У II частині автор продовжує розгортати перед читачем складну та суперечливу картину людського існування, світ велетнів постає як амбівалентна система, в якій дивним чином поєднані риси ідеального суспільства та ідеального правителя, на погляд автора, із потворним обличчям людини та соціуму.

Ключові слова: Джонатан Свіфт; гротеск; смислове поле тексту; авторська художня модель; контрастність; амбівалентність.

Abstract. The article is devoted to the study of grotesque forms in Jonathan Swift's novel "Gulliver's Travels" based on the text of part II of the novel "A Voyage to Brobdingnag". On the basis of the selected actual material, displays of the grotesque elements in the semantic field of the work's text are traced. The grotesque world of the novel is the author's model of mankind, in which J. Swift presents his view not only on the state of the modern system of England, but also on the nature of man in general, reveals the peculiarities of the psychology of human nature, especially human socialization. In part II, the author continues to develop a complex and contradictory picture of human existence in front of the reader, the world of giants appears as an ambivalent system in which the features of an ideal society and ideal ruler, in author's opinion, with the ugly face of man and society, are marvelously combined.

Keywords: Jonathan Swift; grotesque; semantic text field; author's art model; contrast; ambivalence.

ВСТУП

Джонатан Свіфт посідає особливе місце в плеяді англійських просвітителів початку XVIII століття. Публіцистичність творчості Дж. Свіфта, його, на перший погляд, спрямованість більше на перебудову суспільства, ніж на внутрішній світ людини безпосередньо, визначила його місце в епосі Просвітництва, коли прагнення мораліста-просвітителя «виправити світ» надихало письменника на гос-

трі та яскраві твори, сповнені іронії та сарказму, завдяки яким він отримав таку широку популярність.

Роман Дж. Свіфта «Мандри Гуллівера» вважається вершиною творчості письменника, по суті його програмним маніфестом. Роман умістив роздуми автора про життя та долю людства. На думку українського літературознавця А. Шамрая, «це одна з найсумніших книжок в історії європейської літератури, найгост-

ріший памфлет на людство, але написано цю книжку не в нападі хворобливої мізантропії, а з почуттям «ненавидячої любові» до людини» [16].

У нашій статті ми зупинимося на II частині роману «Подорож до Бробдінгнегу» та спробуємо дослідити гротескність художнього світу та образів, які постають у смисловому полі тексту. Слід зауважити, що гротескні форми творчості Дж. Свіфта майже не висвітлені в сучасному літературознавстві. Письменник у полікультурному просторі опиняється у своєрідній «гротескній ситуації» – дослідники теорії гротеску (М. Бахтін, Ю. Манн, В. Кайзер, О. Шапошнікова, Т. Дормідонова) стверджують, що у творах Дж. Свіфта втілені найяскравіші вияви гротеску в європейській літературі, проте глибоких досліджень гротеску в текстах творів Дж. Свіфта на сьогоднішній день не існує.

Творчий спадок Дж. Свіфта досліджували такі науковці, як *Walter Scott* (В. Скотт), *G. Orwell* (Дж. Орвелл), О. Анікст, М. Заблудовський, В. Муравйов, А. Єлістратова, Ю. Прибатень, І. Паніна, Е. W. Rosenheim (Е. Розенхайм), *C. Lawlor* (К. Лоулор), *E. D. Kirschner* (Е. Д. Кіршнер), *N. Gramton* (Н. Кремpton), *M. Cassini* (М. Кассіні), *Ph. W. Tirabassi* (Ф. В. Тірабассі), *L. S. Goldstein* (Л. С. Голдстейн), *J. H. Pearl* (Дж. Х. Перл), *P. P. Lee* (П. П. Лі). Увага вчених сконцентрована на жанровій специфіці роману, на образі автора-політика та втіленні політичних поглядів письменника на ідейно-тематичний аспект твору. Дослідники аналізують природу сатири в романі та вплив твору на розвиток сатиричного європейського роману. Окрім того, науковці досліджують формально-семантичні устрої образних художніх засобів у мові твору Дж. Свіфта щодо відповідностей текстів оригіналу та перекладів. Низка робіт європейських учених присвячена дослідженню тексту роману Дж. Свіфта в порівнянні з іншими творами світової літератури.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Роман складається із чотирьох частин, які нерозривно поєднані між собою. На думку А. Інгера, «Мандри Гуллівера» по суті являють собою цикл памфлетів, об'єднаних одним героєм, і в кожному з них автор досягає окремої мети, ось чому і Гуллівер у кожній частині

(а іноді й у кожному епізоді) інший – то наївний, то проникливий, то благородний, то раболіпний і нікчемний, залежно від того, яку думку про людину й умови її існування прагнув у даному епізоді проілюструвати автор [10]. Отже, автор у своєму романі прагнув зобразити передусім свого сучасника. «Відправляючи» героя у незвідані світи, з кожною мандрівкою Дж. Свіфт розкриває нові грані людини та людства в цілому. Окрім того, кожна мандрівка героя розширює межі гротескної реальності Дж. Свіфта.

Для аналізу гротескних форм роману, ми в нашій статті спираємось на дослідження сучасної гротескології та праці відомих учених. З традиційної точки зору, гротеск – система художніх форм, що відхиляються від якоїсь ідеальної норми формотворчості або протиставлених їй, а також покликаних виявити невідповідність «нормі життєподібності», зображуваних подібними засобами предметів і персонажів (А. Лосев і Д. Шестаков «Історія естетичних категорій», роботи Ю. Манна і Х. Гюнтера, Ю. Лотман «У світі гротеску і філософії»).

Інша точка зору у М. Бахтіна, який, навпаки, говорить не про відхилення від норми, а про дві рівноправні і взаємодоповнюючі естетичні норми (або канони), що співіснують у культурі впродовж багатьох століть. У трактуванні М. Бахтіна, гротеск – уявлення життя в його амбівалентному, внутрішньому суперечливому процесі: «Гротескний образ характеризує явлення в состоянии его изменения, незавершенной еще метаморфозы, в стадии смерти и рождения, роста и становления. Отношение к времени, к становлению необходимая конститутивная (определяющая) черта гротескного образа. Другая, связанная с этим необходимая черта его – амбивалентность: в нем в той или иной форме даны (или намечены) оба полюса изменения – и старое и новое, и умирающее и рождающееся, и начало и конец метаморфозы» [3, с. 31].

Дж. Свіфт створює на сторінках свого роману химерний гротескний світ, у якому перед читачем постають образи політиків сучасної автору Англії, та водночас у смисловому полі тексту змальовано людство в усій його потворності та водночас крізь гіркий сміх письменника відчувається слабка надія на те, що люди зрозуміють послання автора. Всесвітньо відомий знавець англійської літератури

XVIII ст. та дослідник творчості Дж. Свіфта, професор *E. W. Rosenheim* (Едвард Розенхайм), у своїй роботі *Swift and the satirist's art* («Свіфт і мистецтво сатири») [17, с. 58], розмірковуючи про сутність сатири Дж. Свіфта, висловлює думку, що сатира письменника спрямована на людство, яке вважає себе раціональним на кшталт гуїнгнів, а насправді – купа огидних тварин егу. Дж. Свіфт закликає людей уникнути помилки, при чому в такій формі, яка унеможлиблює будь-які ілюзії. На жаль, часто-густо читач заплющував – і тепер заплющує – очі на істинний сенс авторського послання. Роман сприйняли в кращому випадку як відображення мізантропічних поглядів автора, що розчарувався в людській природі і, можливо, психічно хворий; в гіршому випадку – як кумедну пригодницьку книгу з елементами соціальної сатири [8].

Кожну із чотирьох подорожей Гуллівера укладено в певний цикл. Першою країною, до якої мандрівника закинула доля, виявилася Ліліпутія. Характерна вже сама назва цієї держави – деякі вчені припустили, що англійське слово *liliput* може мати значення «зіпсована дитина», тобто дитина, яка віддається порокам дорослих [2, с. 131]. Мова ліліпутів будується на алгоритмі простого заміника за зразком дитячих таємних мов. В основі шифру, винайденого сатириком, лежить англійська мова, але письменник також використовує французьку й елементи латини [14, с. 15]. Так, гротеск виявляється на семантичному рівні, створюючи амбівалентний образ ліліпутів: з одного боку, діти, що граються в дорослі ігри, з іншого – образ європейця в цілому.

Ліліпутія – художня модель сучасної Свіфту Англії та людства в цілому, недарма географія вигаданої країни нагадує ландшафти й географічне положення Англії та водночас є замкненою, ізольованою від великого світу разом із Блефуску. Дж. Свіфт, створивши «ляльковий» світ Ліліпутії, де імператор наймудріший, найсильніший, найвищий з усіх царів світу, «чиї ноги упираються в серце землі, а голова сягає сонця» (це при тому, що зріст його дорівнює всього лише шість дюймів), де претенденти на високі посади стрибають на канаті, де представники різних партій носять різні за висотою підбори, де воюють із сусідньою країною через «релігійне» питання: з якого кінця розбивати яйце, нещадно висміює державний устрій Англії початку XVIII ст.

Водночас, Дж. Свіфт, використавши найвиразніші засоби гротеску, що виявляються на різних рівнях смислового поля тексту, створює у першій частині свого роману художню модель людства. Проте потреба продовжити розмову з читачем, сказати йому щось надзвичайно важливе не вичерпалась першою частиною.

Після повернення додому доля змусила героя покинути батьківщину вже через два місяці, і констатацією цього факту відкривається друга книга подорожей Гуллівера. Як і в першій частині, автор, син математичного та раціоналістичного століття Ньютона й Декарта, за визначенням М. Заблудовського [9], чітко повідомляє час і місцезнаходження свого героя. Це створює, з одного боку, ілюзію правдоподібності, з іншого, читач, озброєний досвідом першої частини, розуміє, що на Гуллівера знову чекають неймовірні фантастичні пригоди. Отже, гротеск виявляється на рівні часопросторових параметрів тексту, який впливає на читацьке сприйняття, що, у свою чергу, дає можливість автору показати людство під іншим кутом зору.

Новий цикл, як і попередній, починається з опису потужної бурі, у результаті якої відважний мандрівник опиняється в незнайомій країні, населеній велетнями. За рахунок зміни масштабу відбуваються зміни у світосприйнятті як героя, так і читача. Якщо Ліліпутію можна осягнути одним поглядом, то художній простір Бробдінгнегу для героя та читача обмежений неймовірно великими розмірами. На нашу думку, автор різко зміщує площини тексту у II частині, переорієнтовуючи читача на зовсім іншу проблематику тексту.

У другій частині все повертається зворотнім боком. Мешканці країни – велетні. Свіфт продовжує грати з контрастністю розмірів. Гуллівер потрапляє у становище ліліпута. У цьому світі він сам стає нікчемною істотою, комахою, «сплекноком». Гротескність образу Гуллівера виявляється за рахунок маніпуляцій із масштабом і перспективою – головний герой може з об'єкта загрози перетворюватися в її суб'єкт, що з ним і відбувається у світі велетнів [5, с. 108].

З іншого боку, маленький зріст Гуллівера дає йому можливість побачити те, що не бачать великі люди, наприклад, неприємні сторони людського тіла поблизу. Опис людського тіла «крізь збільшувальне скло», по-перше, подає

читачам авторське уявлення про людину як істоту, певною мірою, недосконалу, навіть потворну, по-друге, примушує замислитись, чому саме автору знадобилось викликати огиду у читача від сцени годування груддю, наприклад, Дж. Свіфт ставить на меті не тільки показати всю потворність державного устрою та вад людських душ, а й дати зрозуміти читачам, що і ззовні людина недосконала. Тут автор входить у полеміку з митцями Відродження, які прославляли Людину та красу її тіла. Дуже важливо для автора було примусити читача відчутти власну потворність та недосконалість: *«Це навело мене на деякі роздуми з приводу гарної шкіри наших англійських дам, які здаються нам такими вродливими лише тому, що вони однакового з нами зросту, а їхні вади можна бачити тільки крізь збільшувальне скло, що ясно показує, яка насправді груба, шорстка й погано забарвлена найніжніша й найбільша шкіра»* [13, с. 64]. Разом із тим, герой зазначає, що королева та нянечка Глемделкіч – прекрасні, тим самим, автор підкреслює, що краса – категорія суто суб'єктивна.

В образах велетнів автор поєднує риси мудрих правителів, устами короля Бробдінгнегу Дж. Свіфт подає власну позицію щодо устрою сучасного йому світу та бачення ідеального суспільства. У словах короля – ключ до розуміння авторського ставлення до державного устрою та життя людей загалом: *«...зауважив, яка то нікчемна річ людське величання, коли його наслідують і такі мізерні комахи, як я. А проте, мовляв, він ладен заприсягтися, що й у цих створінь є свої титули та ордени; і вони ліплять собі гнізда й риють нірки, називаючи їх будинками та містами; і вони вихваляються вбранням та каретами; і вони кохають, воюють, сперечаються, обдурюють та зраджують одне одного... Мій маленький приятелю Грілдріг, ви склали тут чудовий панегірик вашій батьківщині. Ви наочно довели, що найістотніші якості, необхідні для законодавця,— це неуцтво, лінощі й порок; що найкраще тлумачать і застосовують закони ті люди, чії інтереси і здібності спрямовані на те, щоб перекручувати, заплутувати і нехтувати їх»* [13, с. 123, 140]. На думку А. Єлістратової, король Бробдінгнегу – мудрий та добрий велетень, який нагадує славного Гаргантюа Ф. Рабле, саме в словах правителя розкривається заповітна думка Свіфта про велике значення творчої мирної праці

[7]: *«І він упевнено сказав, що той, хто знайде спосіб зростити два колоски там, де досі родив один, зробить для своєї країни та всього людства куди більше добра, ніж усі політичні діячі разом»* [13, с. 133].

Водночас, бробдінгнежці вражають своєю жорстокістю та ксенофобією, чим мало відрізняються від ліліпутів. На людську сутність розмір ніяк не впливає – немає нічого ідеального й надлюдського. Мандрівник спостерігає звичайних людей у невідомому для них ракурсі. Часом йому здавалося, що він знаходиться при англійському дворі, із леді й лордами з їхнім кривлянням та порожніми розмовами [1]. Гротескність образів велетнів виявляється ще й тому, що вони всі – і темні селяни, і освічені правителі – ніяк не бажають бачити в Гуллівері людину, недарма няня Гуллівера – дитина, дівчинка, яка, як і будь-яка дівчинка, мріє про живу ляльку. Герой і стає живою лялькою для велетнів, живе у ляльковому будиночку, спить на іграшковому ліжку, стає улюбленою забавкою для королеви. Гротескність ситуації, у якій опиняється Гуллівер, полягає в тому, що герой виявляє набагато більше мужності та сили духу, порівняно з І частиною: він бореться з величезними щурами, мухами, мавпою, проте всі подвиги Гуллівера виглядають смішно та жалюгідно, як і сам герой. На думку В. Муравйова, вважати Гуллівера в країні велетнів жалюгідним та комічним – просто не зрозуміти роман [12, с. 67]. Увесь героїзм Гуллівера має викликати в читача відчуття власної слабкості та водночас віру в силу людського духу. Таке поєднання протилежних начал притаманне людській природі, автор розкриває глибину внутрішнього світу людини, її слабкості та силу. Глибинна антитеза, яка пронизує смислове поле тексту роману, реалізує сатиричну модальність твору та створює гротескний світ, у якому зливаються прекрасне та потворне, високе та низьке [14].

Сам Гуллівер, як вірно служив маленьким можновладцям у Ліліпутії, тепер так само взято служить королю та королеві велетнів. Автор змальовує стан людини в лещатах психологічного та соціального рабства. Дж. Свіфт у висміює покірність та, як наслідок, втрату свободи.

Сама держава Бробдінгнег не є досконалою, як нас намагається переконати Гуллівер: автор підкреслює, що мешканці не можуть зба-

гнути абстрактних ідей, книг у них мало. Для творця та мислителя доби Просвітництва, яким був Дж. Свіфт, це серйозний недолік як для державного устрою, так і для громадян. «Великість» бробдінгнежців підкреслено тілесна, тобто реальна, груба, проста. Виходячи з цього й побудоване суспільне життя країни. Тут немає ані витонченого мистецтва управління, ані прогресу природничих наук. Дж. Свіфт описує матеріальність людського існування, яка слугує підставою для здорового глузду [1]. Водночас, автор полемізує на сторінках свого роману зі своїми сучасниками, зокрема із Дж. Локком, який, заперечуючи існування вроджених ідей, оголошує досвід єдиним джерелом пізнання [6, с. 6]. Отже, світ Бробдінгнегу – гротескний світ, у якому дивним чином поєднані риси ідеального суспільства та ідеального правителя, на погляд автора, з потворними обличчями людини та соціуму. Антиутопічна сатира Дж. Свіфта наближена до фантазмагорії, письменник моделює власний гротескний світ, що існує за своїми законами, химерно поєднуючи гнівну серйозність з абсурдно- «ігровим» [4, с. 35].

Остання пригода Гуллівера є ключем до розуміння авторського бачення людини. Героя разом із будиночком уносить величезний орел, маленька жива лялька піднімається над велетенським світом та його гігантськими мешканцями, проте сам герой страшенно злякався, він навіть не може визирнути зі своєї лялькової в'язниці: *«Я раз у раз кричав якомога голосніше, але даремно. Визираючи у вікно, я бачив тільки небо та хмари. ... і по-малу почав усвідомлювати собі весь жах свого становища»* [13, с. 138]. На нашу думку, дана гротескна ситуація покликана привернути увагу читача та змусити його замислитись над тим, чи потрібно людям відчуття «польоту», відчуття звільнення від рабства, нехай і лагідного. Автор ніби запитує в людей, чи готові вони до того, щоб злетіти у хмари, де немає тих, хто піклується про їхній «ляльковий будиночок».

«Перехід» Гуллівера до реального світу викликає алузії з другою подорожжю Синдбада-мореплавця, героя арабської збірки казок «Тисяча і одна ніч»: *«Я обережно визирнув крізь отвір, і в першу мить у мене запаморочилося в голові. Я тирчав десь у повітрі – в незаних висотах, а піді мною знаходилась бла-*

китна безодня...» [15, с. 346]. Зауважимо, що Синдбад навмисно полетів із птахом Рухх, аби звільнитися, Гуллівер теж звільняється, проте не з власної ініціативи. Герой Дж. Свіфта не прагне свободи, письменник гірко іронізує над Гуллівером, який є образом людства в романі. Окрім того, автор вводить елементи казковості в структуру тексту, тим самим створюючи контраст із сухим, протокольним викладом подій та підсилюючи гротескність художнього світу твору. Казкові елементи органічно вплетені у смислову канву тексту, надаючи йому яскравіших рис. Вчений Ю. Кагарлицький вважав, що Дж. Свіфт своїм романом довів, що гротеск чудово піддається логізації. Він, за певних умов, і є тією формою фантазії, що не суперечить раціональному, тією формою мислення, яка володіє дивовижною здатністю, висловлюючи суто раціональне, залишатися по-своєму фантастичною [11, с. 78].

ВИСНОВКИ

Отже, проаналізувавши вияви гротеску II частини роману Дж. Свіфта «Мандри Гуллівера», можна стверджувати, що автор продовжує розгортати перед читачем складну та суперечливу картину людського існування. Гротескні форми в романі виявляються у художньому хронотопі твору – величезний світ, який читач бачить очима Гуллівера, дає змогу автору показати людство в найдрібніших деталях, крізь «збільшувальне скло». Образи велетнів – амбівалентні – покликані продемонструвати як «тілесний низ», так і «духовний верх». Світ Бробдінгнегу демонструє нам як комічність та недолугість людського життя, так і зразок високих ідеалів, до яких має прагнути людство. Гротескність твору допомагає авторові яскраво та ексцентрично привернути увагу людини до неї самої.

Питання, які ми висвітили в нашій статті, не є повними та остаточними в дослідженні гротескних форм роману Дж. Свіфта «Мандри Гуллівера». Глибокий та всебічний аналіз усіх частин роману в їхній органічній цілісності, дослідження гротескності часових та просторових рівнів тексту, образів, ситуацій у перспективі може дати повну картину гротеску Дж. Свіфта.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES

1. Abdullaeva, D. (2017). Obshhestvennoe ustrojstvo poseshhaemyh Gulliverom [The social structure visited by Gulliver]. *Evrazijskij nauchnyj zhurnal*, 5. Retrieved from <http://journalpro.ru/articles/obshchestvennoe-ustrojstvo-poseshchaemykh-gulliverom-stran> (in Russian)
[Абдуллаева, Д. (2017). Общественное устройство посещаемых Гулливером. *Евразийский научный журнал*, 5. URL: <http://journalpro.ru/articles/obshchestvennoe-ustrojstvo-poseshchaemykh-gulliverom-stran>].
2. Aleeva, E. Z. (2010). Kul'turologicheskie aspekty mifa v romane Dzh. Svifta "Puteshestvija Gullivera" [Cultural Aspects of Myth in "Gulliver's Travels" by Jonathan Swift]. *Uchenye zapiski Kazanskogo universiteta. Serija: Gumanitarnye nauki*, 2, 125–136 (in Russian)
[Алеева, Е. (2010). Культурологические аспекты мифа в романе Дж. Свифта «Путешествия Гулливера». *Ученые записки Казанского университета. Серия: Гуманитарные науки*, 2, 125–136].
3. Bahtin, M. M. (1965). *Tvorchestvo Fransua Rable i narodnaja kul'tura srednevekov'ja i Renessansa* [Creativity Francois Rabelais and the folk culture of the Middle Ages and the Renaissance]. Moscow: Hudozhestvennaja literatura (in Russian)
[Бахтин, М. М. (1965). *Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса*. Москва: Художественная литература].
4. Galinskaja, I. (2004). Filosofskoe sodержanie "Skazki bochki" i "Puteshestvij Gullivera" Dzhonatana Svifta [The philosophical content of "Tales of the Barrel" and "Travel of Gulliver" by Jonathan Swift]. *Kul'turologija*, 4, 33–36 (in Russian)
[Галинская, И. (2004). Философское содержание «Сказки бочки» и «Путешествий Гулливера» Джонатана Свифта. *Культурология*, 4, 33–36].
5. Gurevich, M. (2012). Uord J. Olicetvorenija: ritoricheskaja metafora politicheskogo tela v proze Dzhonatana Svifta [Ward J. Avatar: The rhetorical metaphor of a political body in Jonathan Swift's prose]. *Social'nye i gumanitarnye nauki. Otechestvennaja i zarubezhnaja literatura. Serija 7: Literaturovedenie*, 2, 107–112 (in Russian)
[Гуревич, М. (2012). Уорд Дж. Олицетворения: риторическая метафора политического тела в прозе Джонатана Свифта. *Социальные и гуманитарные науки. Отечественная и зарубежная литература. Серия 7: Литературоведение*, 2, 107–112].
6. Elistratova, A. A. (1966). *Anglijskij roman jepohi Prosveshhenija* [English Enlightenment novel]. Moscow: Nauka (in Russian)
[Елистратова, А. А. (1966). *Английский роман эпохи Просвещения*. Москва: Наука].
7. Elistratova, A. A. (1988). Svift i drugie satiriki [Swift and other satirists]. Retrieved October 1, 2017, from <http://www.philology.ru/literature3/elistratova-88.htm> (in Russian)
[Елистратова, А. А. (1988). *Свифт и другие сатирики*. Актуально на 01.10.2017. URL: <http://www.philology.ru/literature3/elistratova-88.htm>].
8. Elifarova, M. (2010). Zagadochnyj Dzhonatan Svift [Mysterious Jonathan Swift]. *Istorija*, 5, 1–15 (in Russian)
[Елифарова, М. (2010). Загадочный Джонатан Свифт. *История*, 5, 1–15].
9. Zabludovskij, M. D. (2009). Svift [Swift]. Retrieved October 1, 2017, from http://az.lib.ru/z/zabludovskij_m_d/text_0020.shtml (in Russian)
[Заблудовский, М. Д. (2009). *Свифт*. Актуально на 01.10.2017. URL: http://az.lib.ru/z/zabludovskij_m_d/text_0020.shtml].
10. Inger, A. (1976). *Dzhonatan Svift* [Jonathan Swift]. Retrieved September 27, 2017, from <http://www.philology.ru/literature3/inger-76.htm> (in Russian)
[Ингер, А. (1976). *Джонатан Свифт*. Актуально на 27.09.2017. URL: <http://www.philology.ru/literature3/inger-76.htm>].

11. Kagarlic'kij, Ju. (1974). *Что takoe fantastika?* [What is fantasy?] Moscow: Hudozhestvennaja literatura (in Russian)
[Кагарлицкий, Ю. (1974). *Что такое фантастика?* Москва: Художественная литература].
12. Murav'ev, M. S. (1972). *Puteshestvie s Gulliverom* [Traveling with Gulliver]. Moscow: Kniga (in Russian)
[Муравьев, М. С. (1972). *Путешествие с Гулливером.* Москва: Книга].
13. Swift, J. (1993). *Mandry Lemiuelia Hullivera* [Lemleel Gulliver's Travels]. Kyiv: Veselka (in Ukrainian)
[Свіфт, Дж. (1993). *Мандри Лемюеля Гуллівера.* Київ: Веселка].
14. Тбоева, З. Э. (2011). *Sredstva reprezentacii satiry Dzh. Svifta* [The means of representing the satire of J. Swift] (Doctoral thesis). Vladikavkaz: Severo-Osetinskij gosudarstvennyj universitet imeni K. L. Hetagurova (in Russian)
[Тбоева, З. Э. (2011). *Средства репрезентации сатиры Дж. Свифта* (Автореферат канд. дис.). Владикавказ: Северо-Осетинский государственный университет имени К. Л. Хетагурова].
15. Rybalkin, V. (Transl.). (2011). *Tysiacha i odna nich* [A Thousand and One Nights]. Kyiv: Navchalna knyha – Bohdan (in Ukrainian)
[Рибалкін, В. (Пер.). (2011). *Тисяча і одна ніч.* Київ: Навчальна книга – Богдан].
16. Shamrai, A. (1983). *Dzhonatan Svift ta yoho tvir* [Jonathan Swift and his work]. Retrieved October 1, 2017, from http://ae-lib.org.ua/texts/shamray_swift_ua.htm (in Ukrainian)
[Шамрай, А. (1983). *Джонатан Свифт та його твір.* Актуально на 01.10.2017. URL : http://ae-lib.org.ua/texts/shamray_swift_ua.htm].
17. Rosenheim, E. W. (1963). *Swift and the satirist's art.* Chicago: University of Chicago Press.